

Ināra Mukāne

Raiņa memoriālā muzeja izveides vēsture Berķenelē

Atslēgas vārdi: Rainis, Berķeneles pusmuiža, muzeju izveide, kultūrpolitika, komunistiskā ideoloģija

Kopsavilkums

Latviešu dzejnieks, tulkotājs, domātājs, kultūras darbinieks, politiķis Rainis ir viena no visplašāk pieminētajām personām Latvijas kultūrtelpā. Otrais pasaules karš vēl nebija beidzies, bet LPSR Tautas komisāru padome pieņēma lēmumu “Par Latvijas PSR dzejnieka Jāņa Raiņa piemiņas saglabāšanu”. Berķeneles pusmuiža – kādreizējā baronu fon Felkerzāmu muiža – pazīstama, pateicoties Raiņa vecākiem, kuri šo muižu īrēja no 1872. līdz 1881. gadam. 1965. gadā Berķenele gatavojās dzejnieka Raiņa 100. dzimšanas gadadienai: bibliotēkai tika savākti pieci tūkstoši grāmatu; Daugavpils novadpētniecības muzejs strādāja pie muzeja ekspozīcijas sakārtošanas.

The History of the Foundation of the Rainis Memorial Museum in Berķenele

Key words: Rainis, Berķenele manor, founding of museums, cultural policy, communist ideology

Summary

Latvian poet, translator, thinker, cultural figure, politician Rainis is one of the most widely commemorated persons in the cultural space of Latvia. Even before the end of World War II, the Council of Commissars of the Latvian SSR adopted decision “On preservation of the memory of Poet of the Latvian SSR Jānis Rainis”. Berķenele manor – the former estate of the Barons von Fölkersahm – is known owing to Rainis’ parents, who rented this manor from 1872 to 1881. In 1965, Berķenele was preparing for the poet’s centenary: 5,000 books were collected for the library; the Daugavpils Regional History Museum was engaged in arranging the museum’s exposition.

Ievads

Berķeneles pusmuiža (vāciskais nosaukums – Berkenhēgene, latviskā forma – Berķenele, atrašanās vieta: Augšdaugavas novads, Kalkūnes pagasts, Birķineļi), piederēja Kalkūnes muižas īpašniekam fon Etingenam. Birķeneļu kungu nams celts 19. gadsimta vidū. Birķeneļos ir arī muižu apbūvē raksturīgā klēts (Zilgalvis 1998, 92). Vieta ievērojama ar to, ka bērnību un skolas brīvdienas šeit pavadīja topošais

dzejnieks, dramaturgs, tulkotājs, politiķis Rainis (īstajā vārdā Jānis Pliekšāns, 1865–1929). Dzimis pusmuižu nomnieka un apsaimniekotāja Krišjāņa Pliekšāna un viņa sievas Dārtas ģimenē. Dzejnieka tēvs bija savam laikam moderns lauksaimnieks, materiāli situēts cilvēks, respektējama viņa autoritāte un stāvoklis vietējā latviešu sabiedrībā. K. Pliekšānu pazina kā vācu muižnieku un baznīcas pretinieku, laikmeta progresīvo centienu, arī nacionālās kustības atbalstītāju. Māte Dārta Pliekšāne bijusi laba audēja un teicama tautasdziesmu zinātāja. Ģimenē bijuši pieci bērni, no kuriem divi vecākie brāļi miruši, vecākā māsa – Līze, jaunākā – Dora (precējusies Stučka) (Grīnum 2015, 5)

Dzejnieka tēvs K. Pliekšāns nomāja Berķeneli no 1869. līdz 1881. gadam. J. Pliekšāns uz Berķeneli pārcēlās 1873. gadā. Berķenelē sākās Raiņa skolas gaitas. Lasīšanas un rakstīšanas prasmi zēns apguva mājās, kur viņu skoloja vecākā māsa Līze. No Berķeneles zēns tika sūtīts uz Grīvas vācu skolu (1875–1879), pēc tam uz Rīgas ģimnāziju (1880–1883). Pēdējo reizi Rainis ieradās Berķenelē 1881. gada pavasara brīvdienās. Šī paša gada aprīlī vecāki pārcēlās uz Vasiļovu un Jasmuižu. Berķeneles iespaidi atspoguļoti Raiņa vēlāko gadu dzejā: “Ezera noslēpums”, “Felkerzāma kalniņš”, “Garām”, “Ezers”, “Mēness meitiņa”, “Baznīca un kapi”, “Liepu gatve”, “Kambars”, “Nams” (Rainis 1978, 167–198, 569).

Raksta mērķis ir analizēt Raiņa memoriālā muzeja veidošanas priekšnoteikumus, pievērsties apstākļiem, kā muzeja izveidi Berķenelē steidzināja padomju varas ienākšana Latvijā, kas Raiņa personību izmantoja sovietizācijas procesā.

Berķeneles pusmuižas vēstures apskats (1882–1940)

Berķenele – Kalkūnes pusmuiža – kā sabiedrības radīta atmiņu vieta pastāv gandrīz divus gadsimtus. Pēc 1882. gada, kad Pliekšānu ģimene atstāj Berķeneli, nams vairākas reizes mainīja īpašniekus. Krievijas valstsvīrs (valsts īpašumu ministrs, iekšlietu ministrs, diplomāts) grāfs Nikolajs Ignatjevs (1832–1908) Kalkūnes muižu no barona A. G. F. Etingena nopirka 1900. gadā. Uzņēmējs un tirgotājs, Krievijas Valsts III Domes deputāts Vasiļijs Karjaks (1851–1913) Kalkūnu muižu 1902. gadā iegādājās no N. Ignatjeva par 2,5 milj. rubļu. Latvijas Republikas zemes reformas dokumenti liecina, ka 1923. gadā Valsts zemes fondā ieskaitīti nekustamie īpašumi Kalkūnu pagastā (Kalkūnes muiža, Jaunā muiža, Aleksandra muiža, Randenes un Kališu mazmuiža), kas piederēja Katrīnai Karjakinai (Latgales dati).

20. gadsimta 20. gados Latvijas agrārās reformas gaitā pusmuiža tika sadalīta vairākās viensētās. Žurnālists Adrians Ābeltiņš (1931–2014) dalās savās atmiņās par Berķeneli: viņa tēvam Nikolajam Ābeltiņam Berķeneles pusmuiža tika piešķirta par piedalīšanos Latvijas atbrīvošanās cīņās. Ģimenes pastāvīgā dzīvesvieta bija Daugavpils cietoksnī, bet māte Ksenija Ābeltiņa (1897–1998) kopā ar bērniem dzīvoja Berķenelē. Pirms Sarkanās armijas ienākšanas K. Ābeltiņa ar bērniem pamet Berķeneli, dodas uz Rīgu, tālāk bēgļu gaitās uz Vāciju. 1945. gadā Ābeltiņu ģimene atgriežas Daugavpilī, bet Berķeneles mājas “ir atdotas komunistiem”, tāpēc viņi drīz vien pārceļas uz Valmieras pusi (Absolūts džentlmenis 2001, 1–3).

Nikolajs Ābeltiņš, Jēkaba dēls, dzimis 1897. gada 23. augustā Ļaudonas – Odzianas pagastā, apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni 1921. gadā par 1919. gada 14. novembra cīņām pie Liepājas. N. Ābeltiņš mācījies Rīgas garīgajā seminārā, Krievijas armijā iesaukts 1915. gadā, beidzis Viļņas karaskolu, piedalījies daudzās kaujās, dienējis Sarkanajā armijā, no tās aizgājis 1919. gada aprīlī, Latvijas armijā iestājies brīvprātīgi. 1919. gada 1. jūnijā piedalījies kaujās pret bermontiešiem pie Liepājas. Dienestu turpinājis arī pēc brīvības cīņām, pulkvedis leitnants, kopš 1928. gada 11. Dobeles kājnieku pulka komandieris, Daugavpils cietokšņa komandants, apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni, Viestura ordeni, Aizsargu Nopelni krustu. 1940. gada septembrī ieskaitīts 24. teritoriālā korpusa 181. strēlnieku divīzijā. 1941. gada 14. jūnijā apcietināts, ieslodzīts Noriļlagā, notiesāts uz 10 gadiem. 1954. gadā atbrīvots, dzīvojis izsūtījumā Krasnojarskas apgabala Ziemeļeļisejskas rajonā, Latvijā atgriezies 1956. gadā. Dzīvoja Baldonē, miris 1966. gada 31. jūlijā, apbedīts Rīgā Meža kapos (Ābeltiņš 1995, 28).

Pēc Otrā pasaules kara 1944. gadā padomju režīms Berķeneles centru nodeva bezsaimniekiem, izvietoja nodibināto Maija ciema padomi un klubu. 1949. gada 2. aprīlī mājā notika Čapajeva kolhoza dibināšanas sanāksme, Berķenelē tika izvietots šī kolhoza kantoris (Preiss 1978, 3).

Raiņa personības sovetizācijas aspekti

Ar terminu “sovetizācija” tiek saprasta PSRS politiskā un sociālekonomiskā modeļa ieviešana kādā teritorijā, mainot iepriekšējo kārtību. Sovetizācija atstāja būtisku ietekmi uz gandrīz visām dzīves jomām, un šī procesa īstenošana visbiežāk notika ar uzspiešanu, izmantojot varmācīgas metodes (Krūmiņš 2019, 610).

Raiņa 75. dzimšanas dienas atzīmēšana 1940. gada septembrī bija viens no svarīgākajiem notikumiem okupētās Latvijas kultūrā, kad sākās Raiņa “piesavināšana” un viņa daiļrades komunistiskā interpretācija. 1940. gada 12. septembrī laikraksts “Cīņa” publicēja ievadrakstu “Rainis”, kurā tika pasludināts, ka pēc Raiņa atgriešanās no Šveices trimdas Latvijā 1920. gada aprīlī “latvju buržuāzija, dažādi koruptanti, kultūras viltotāji un renegāti Raini nolaupīja tautai. Plutokrātiskās Latvijas laikā Raiņa vārds bija noklusēts, nomelnots un falsificēts”. Turpat LKP Centrālās komitejas sekretārs Ž. Spure atzīmē: “[..] smagi to teikt, tomēr jāatzīst, ka tai laikā Rainis nav pilnīgi mūsu Rainis. Šai laikā viņš nosveras no revolucionārā marksisma uz oportūnismu, [..] savā būtībā Rainis ir palicis tas pats vecais Rainis, kas 1905. gadā aicināja strādnieku šķiru aktīvi cīnīties par sociālismu”, pat vairāk: “Padomju Savienībā publicētās Raiņa vēstules rāda, ka dzejnieks uzturējis slepenus kontaktus ar komunistiem Padomju Savienībā, interesējies par dzīvi sociālisma zemē” (Cīņa 1940, 1–3).

Okupācijas varas primitīvā sovetizācijas pieeja demonstrēta pieminētajā laikrakstā “Cīņa”, kur 1944. gada 15. septembra izdevumā rakstnieks F. Rokpelnis iztīrāja Raiņa nozīmi tautas revolucionārās cīņās: “Raiņa asās, cērtošās rindas mums tuvas arī šajā laikā, kad vācu fašistu barus triec laukā no mūsu zemes uz to pašu pusi, no kurienes melnais teitons reiz tajā iejāja [..]. Sarkanā Armija dara galu vācu vandaļu

sirojumiem, fašistiskie zvēri cilvēka sejām nevarēs vairs izlietot Tolstoja tēlu mērķī šaušanai, nevarēs vairs Puškina, Čaikovska, Repina piemiņas vietās iekārtot dzertuves. Mēs atkal atgūsim Raini, atgūsim mūsu klasiskus Veidenbaumu, Blaumani, brāļus Kaudzītes u. c.” (Cīņa 1944, 6). Padomju režīms viegli sameklēja F. Rokpelnim līdzīgus sovetizācijas aģentus latviešu intelligences vidū, kas ar iespaidīgas propagandas līdzekļiem interpretēja Raiņa dzīves gājumu un daiļradi, pārkārtojot to kalpošanai komunistiskajai ideoloģijai.

Raiņa memoriālā muzeja izveide Berķenelē (1940–1965)

Lai izveidotu memoriālo muzeju, nepieciešami vairāki faktori. Kā primārais faktors minams personības profesionālā kvalitāte un vēsturiskā nozīmība. Nākamais faktors – autentiskās dzīves vietas jeb materiālās substances esamība. Memoriālo muzeju specifiku raksturo autentiskas vietas faktors, kas var izpausties gan kā atsevišķa telpa, dzīvoklis, ēka, gan ēku komplekss ar to ieskaujošiem vides elementiem – dārzu, ainavu utt. Memoriālu muzeju nav iespējams izvietot vietā, kam nav tiešas saistības ar personības klātbūtni (Garjāns, 2019, 3).

Par Raiņa muzeju izveides pirmo iniciatoru uzskatāms pats Rainis. Agrārreformas rezultātā 1923. gadā īpašumā iegūto Durbes pili Rainis novēlēja Latvijas Skolotāju savienībai un izteica vēlmi ierīkot “vispārībai pieejamu tautas muzeju no Raiņa un Aspazijas darbiem un dzīves” tās telpās. Rainis iesaistījās šī muzeja idejas formulēšanā, sadarbojoties ar Latvijas Skolotāju savienības vadību (Ozola 2019). 1940. gada 13. septembrī Latvijas PSR Augstākās padomes prezidijs piešķīra Rainim Latviešu Tautas dzejnieka goda nosaukumu un viņa literāro mantojumu pasludināja par tautas īpašumu. Tika iecelta literārā mantojuma komisija, kuras sastāvā bija Andrejs Upīts, Žanis Spure, Jānis Niedre. 17. oktobrī Latvijas PSR Augstākās padomes prezidijs izdeva dekrētu “Par Latviešu Tautas dzejnieka J. Raiņa literārā fonda” izveidošanu. Par vienu no galvenajiem tā uzdevumiem uzskatīja Raiņa muzeja organizēšanu (Meinarte 2019, 1).

Otrais pasaules karš vēl nav beidzies, bet Latvijas PSR Tautas Komisāru Padome 1944. gada 12. septembrī Daugavpilī pieņem lēmumu Nr. 121 “Par Latvijas PSR Tautas dzejnieka Jāņa Raiņa piemiņas saglabāšanu”. Komisijas priekšsēdētājs – Latvijas PSR Tautas rakstnieks Andrejs Upīts, komisijas priekšsēdētāja vietnieki – Pauls Dauge un Dora Pliekšāne-Stučka. Lēmumā noteikts, ka jāorganizē Raiņa piemiņas muzejs Ilūkstes apriņķī Tadenavā, Raiņa vārdā jānosauc Grīvas pilsētas pamatskola, kurā mācījies dzejnieks, kā arī jāpiestiprina piemiņas plāksnes pie namiem, kuros dzīvojis Rainis. Berķenele – vieta, kur Rainis pavadīja savas bērnības deviņus gadus, – šajā lēmumā nav pieminēta. 1949. gadā tiek atklātas piemiņas plāksnes Raiņa bērnības un jaunības dzīvesvietās Latgalē un Augšzemē – 24. septembrī Jasmuižā, 25. septembrī – Randenē un Tadenavā. Berķeneles vietas attīstības plāni kļūst aktuāli, sagaidot Raiņa simtgades jubileju (Cīņa 1944, 4).

Pirmās nozīmīgākās publikācijas par Berķeneli padomju presē parādās 50. gados. Autoru naratīvs par Raiņa vietām Latgalē un Augšzemē ir ļoti kritisks, tiek norādīts uz nesakoptību, necieņu un neizpratni Raiņa piemiņas saglabāšanā. Laikraksta “Literatūra

un Māksla” korespondents Č. Kindzulis 1956. gadā Raiņa dzimšanas dienas priekšvakarā apceļo Tadenavu, Randeni un Berķeneli: “Daudz retāka kļuvusi gadsimtiem veco liepu un vīksnu gatve, kas ved no lielceļa uz Birķineļu muižas kādreizējo dzīvojamo ēku, kurā tagad atrodas Ilūkstes rajona Čapajeva vārdā nosauktā kolchoza valde un klubs. Lai nokļūtu tur, jāiziet cauri kolchoza cūku fermas aplokam; vasarā un rudenī dažāda lieluma rukši sagaida un pavada katru atnācēju gandrīz vai līdz pašām kolchoza valdes un kluba durvīm. Tos redz arī dārzā, kuru apdzejojis Rainis, tur no Raiņa laikiem gan palikušas tikai divas vecas milzīgas bumbieres. Birķineļos it nekas neliecina, ka šai vietai bijusi izcila nozīme Raiņa dzīvē un daiļradē. Nav memoriālās plāksnes, nav pat Raiņa portreta klubā, nemaz jau nerunājot par kaut ko citu. Un ikvienam dižā Tautas dzejnieka cienītājam, kas nokļūst Birķineļos, jādomā: “Kā gan tas varēja notikt, ka te pilnīgi aizmirsta J. Raiņa piemiņa? Kāpēc te nav ierīkots ģeniālā dzejnieka un domātāja piemiņas muzejs?”” (Kindzulis 1956, 1).

1958. gada septembrī avīzes “Padomju Daugava” redakcijas darbinieku grupa apmeklēja vietas, kur dzīvojis Rainis, tikās ar cilvēkiem, kuri saglabājuši retus fotouzņēmumus un liecības par Raini, iegūtas vērtīgas ziņas un iespaidi: “Birķeneļos ir daudz mūra ēku, kas te stāv kopš seniem laikiem: ir arī māja, kurā, liekas, kādreiz dzīvojis nākamais dzejnieks. Bet vai tieši šinī mājā? Kā lai to noskaidro tūrists, ja cilvēki, kas te dzīvo un strādā, neko nezina. Pašreiz te ir Čapajeva kolhoza valde. [...] Vecās Randenes ēkas kara laikā nodegušas, un neviena kultūras vai izglītības iestāde, neviens no Raiņa cienītājiem, kas dzīvo viņa jauno dienu zemē, nav parūpējies, lai šo vietu darītu zināmu katram garāmbraucējam, katram garāmgājējam. Velti te meklēt puķes vai vēl vairāk piemiņas plāksni” (Bērziņš 1958, 3).

Arī laikraksta “Padomju Jaunatne” redakcijas ļaudīm 1964. gadā radās vēlēšanās apciemot un palūkoties, kā izskatās vietas, kur piedzima un jaunību pavadīja J. Pliekšāns. Kritikas tiesu saņem Tadenava, tiek uzteikta Jasmuiža, savukārt Berķenelē viss pa vecam: “Ekskursantus, kuri agrākos gados un arī šopavasār iegriezās Birķeneļos, mulsināja nepatīkams pārsteigums: viņus sagaidīja Čapajeva kolhoza cūku draudzīgā kviekšana, dubļains, piemētāts pagals un neapkopta kolhoza kluba ēka. Tagad tur daudz kas vēl nav mainījies, tomēr pārņem prieks: kluba ēku kapitāli remontē, iedzīvotāji no tās pārcelti uz citiem dzīvokļiem, arī kolhoza cūkas pošas uz jaunuzcelto fermu. Tātad Raiņa kādreizējā dzīves vietā ienāks kārtība, tīrība un, cerams, arī skaistums.” Autore informē par kultūras nodaļas lēmumu pēc remonta mājā iekārtot Raiņa bibliotēku, apkopojot šeit materiālus par Raiņa dzīvi un daiļradi. Pozitīvi vērtē “Daugavpils pedagoģisko institūtu, kur nodibināta īpaša Raiņa gada organizācijas komiteja. Studenti uzņemas vākt daždažādus materiālus par Raiņa dzīvi un daiļradi, lai pēc tam tos nodotu vienai no dzejnieka piemiņas mājām muzejiem. Tā varētu būt Raiņa bibliotēka Birķeneļos. Jaunieši, vienalga, vai viņi dzīvotu Rīgā, Cēsīs vai Liepājā, arī varētu dot savu ieguldījumu šīs bibliotēkas izveidošanā. Studenti solījās palīdzēt arī Randenes uzkopšanā. Te nav nepieciešami ne lieli līdzekļi, ne ilgstošs darbs. Tikai jānovāc drupu atliekas, jāizcērt krūmi, jāiekārto apstādījumi un ziedu rotājums. Smagnēja cementa postamenta vietā daudz labāk iederētos vienkārša granīta piemiņas plāksnīte” (Kaliniņa 1964, 2).

“Padomju Jaunatnes” redakcijas aicinājums tika ātri sadzirdēts, un šī paša 1964. gada septembra beigās tika publicēts uzsaukums Valkas rajona laikrakstā “Darba Karogs”, kur Ērgemes astoņgadīgās skolas Jāņa Raiņa vienības pionieri rosina visus iesaistīties makulatūras, metāllūžņu vākšanā, saņemto naudu paredzēts sūtīt Raiņa bibliotēkas-muzeja iekārtošanai Daugavpils rajona Birkeneļos (Aicinām visus 1964, 1).

“Padomju Jaunatne” arī 1965. gadā turpina sekot notikumiem Berķenelē, ziņojot, ka rajonā un pilsētā aktīvi gatavojas dzejnieka dzimšanas 100. gadadienai: “Rajona komjaunatnes pirmā sekretāra kabinetā visi stūri un brīvie krēsli piekrauti ar grāmatu kalniem. Tās būs pamats jaunorganizējamai bibliotēkai un sabiedriskajam J. Raiņa muzejam, ko rudenī atklās Birkeneļos. Čaklākie grāmatu vācēji ir Ilūkstes 1. vidusskolas audzēkņi. Viņu kontā jau ap trīssimt piecdesmit grāmatu. Simtos skaitāms arī Medumu vidusskolas, Bebreņu veterinārā tehnikuma, Vaboles vidusskolas un dažu citu mācību iestāžu devums. Pavisam jau savākts apmēram piectūkstoš grāmatu. Daugavpils novadpētniecības muzejs uzņēmies šefību par Birkeneļiem, muzeja darbinieki palīdzēs to iekārtot, dos nepieciešamos eksponātus” (Kalnroze 1965, 4).

1965. gada 5. septembrī Raiņa simtgade ir ienākusi arī Berķenelē. Daugavpils rajona izpilddomnieka priekšsēdētājs Nikandrs Bravins (? – ?) atklāj Rainim veltīto novadpētniecības muzeja filiāli Birkeneļos. “Apkārtējo kolhozu un padomju saimniecību darbaļaudis, ciemiņi no Rīgas, Daugavpils un citām pilsētām, skolu jaunatne atsaucīgi uzņem dzejnieku Jeronima Stulpāna, Mildas Losbergas un Alekseja Solovjova veltījumus Rainim, komponistes Laumas Reinholdes atmiņas, rakstnieka Jāņa Niedres, vietējā kolhoza “30 let Oktjabrja” partijas organizācijas sekretāra V. Karaļūna, Daugavpils 6. vidusskolas direktora J. Ivanova stāstījumus. Skan Raiņa darbi republikas Tautas skatuves mākslinieces Lidijas Freimanis, Daugavpils Pedagoģiskā institūta studentu, mūzikas skolas un tuvējo skolu audzēkņu izpildījumā. Daugavpils 1. kultūras nama dramatiskais pulciņš rāda lugas “Mīla stiprāka par nāvi” fragmentus. Vienā no Pliekšānu dzīvojamām istabām ap sirmo māmuļu Mariju Auzlņu sapulcējušās novada tautas tērpos ģērbusās Daugavpils 1. vidusskolas skolnieces un izvaicā par laiku, kad viņa tikusies ar Tautas dzejnieku..” (Literatūra un Māksla 1965, 5).

Nobeigums

Vietas vērtību un attīstību nosaka vēsturiskie, sociālie, ekonomiskie apstākļi, valsts un pašvaldības politika, kultūrpolitikā iesaistīto personu motivācija un spējas. Nepārprotami, ka padomju okupācijas vara izmantoja Raiņa vārdu sovetizācijas ideoloģisko mērķu sasniegšanai, Raiņa muzeji un piemiņas vietas veidojās atbilstoši politiskajai konjunktūrai. Laiks un cilvēki, atmiņas mainība arī rada, noliedz, atjauno, nomaina, ignorē pieminekļus. Neraugoties uz tā vai cita laika aktuālo statusu, pieminekļi atmiņas tekstūrā saglabājas, mainot nozīmīguma toņa spilgtuma reģistru (Zelče 2010, 5). Berķeneles vēsture ir spilgts piemērs tam, kā tā dažādos vēsturiskajos posmos ir balansējusi uz iznīcības robežas, bet izturējusi laikmeta pārbaudījumus. Augšdaugavas novada pašvaldības kultūrvieta Raiņa māja Berķenelē 21. gadsimtā ir

mūsdienīgs kultūras un mākslas centrs, kas saglabā un popularizē Raiņa vārdu un vēstījumu nākamajām paaudzēm.

Avotu un literatūras saraksts

- Ābeltiņš, Nikolajs. (1995) Grām.: *Lāčplēša kara ordeņa kavalieri. Biogrāfiska vārdnīca*. Latvijas Valsts vēstures arhīvs.
- Absolūts džentlmenis. Jubilejas saruna ar septiņdesmitgadnieku Adrianu Ābeltiņu. (2001) *Saskarsme*, Nr. 80, 27. marts, 1.–3. lpp.
- Aicinām visus! (1964) *Darba Karogs*, Nr. 115, 26. sept., 1. lpp.
- Bērziņš, A. (1958) Rainis un viņa jauno dienu zeme. *Padomju Daugava*, Nr. 74a, 12. sept., 3. lpp.
- Birķeneļi. (1965) *Literatūra un Māksla*, Nr. 37, 5. lpp.
- Garjāns, J. (2019) Personību mantojuma muzealizācijas tradīcijas un alternatīvas Latvijas kultūrtelpā. *Memoriālo muzeju apvienība*. [https://mma.graftik.lv/wp-content/uploads/2021/01/Janis-Garjans_Personību-mantojuma-muzealizācijas-tradīcijas-un-alternatīvas-Latvijas-kultūrtelpa.pdf](https://mma.graftik.lv/wp-content/uploads/2021/01/Janis-Garjans_Personibu-mantojuma-muzealizācijas-tradīcijas-un-alternatīvas-Latvijas-kultūrtelpa.pdf) (20.03.2025.)
- Grīnuma, G. (2015) Ievadam. Krājumā: *Rainim 150. "Un rīts būs jāpieņem, lai kāds tas nāks."* Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. 5. lpp.
- Kalniņa, A. (1964) IKVIENAM ir roka jāpieliek... *Padomju Jaunatne*, Nr. 179, 9. sept., 2. lpp.
- Kalnroze, V. (1965) Raiņa jauno dienu zemē. *Padomju Jaunatne*, Nr. 104, 29. maijs, 4. lpp.
- Kindzulis, Č. (1956) Pa Raiņa vietām. *Literatūra un Māksla*, Nr. 36, 1. sept., 1. lpp.
- Krūmiņš, G. (2019) Latvijas vēsture postkoloniālās perspektīvas skatījumā: PSRS koloniālā politika Latvijā. Grām.: *Goldmanis, J. (red.) Varas Latvijā no Kurzemes hercogistes līdz neatkarīgai valstij: esejas*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 610. lpp.
- Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes lēmums. (1944) *Cīņa*, Nr. 31, 15. sept., 4. lpp.
- Meinarte, R. (2019) Raiņa muzeju izveide Tadenavā un Jasmuižā. *Memoriālo muzeju apvienība*. https://mma.graftik.lv/wp-content/uploads/2021/01/Rita_Meinerte_Raina-muzeju-izveide-Jasmuiza-un-Tadenava.pdf (20.03.2025.)
- Ozola, A. (2019) Personībai veltīta muzeja koncepcija – Raiņa muzejs Durbē. <https://memorialiemuzeji.lv/raksti/> (20.03.2025.)
- Preiss, K. (1978) Berķenele, kur aizritēja dzejnieka bērnība. *Avangards*, Nr. 108, 9. sept., 3. lpp.
- Rainis. (1940) *Cīņa*, Nr. 79, 12. sept., 1.–3. lpp.
- Rainim piešķirts latviešu Tautas dzejnieka nosaukums. (1940) *Cīņa*, Nr. 79, 12. sept., 1. lpp.
- Rainis, J. (1978) *Kopoti raksti. 3. sējums. Dzeja*. Rīga: Zinātne. 727 lpp.
- Raiņa mājas Berķenelē arhīvs. 42. mape. Raiņa mājas Berķenelē vēsture (līdz šodienai). (Ābeltiņš A. Berķenelē. Atmiņu pieraksts, 2005).
- Raiņa piemiņas vakars Daugavpilī. (1944) *Cīņa*, Nr. 31, 15. sept., 6. lpp.
- Rainis, J. (1978) *Kopoti raksti. 3. sējums. Dzeja*. Rīga: Zinātne. 727 lpp.

Vasīlijs Karjamins. *Daugavpils Universitātes Latgales Pētniecības institūts, Latgales dati*. <https://latgalesdati.du.lv/persona/409> (20.03.2025.)

Zelče, V. (2010) Atmiņas tekstūra. Otrā pasaules kara pieminekļi Baltijas valstīs. Valsts pētījumu programma NACIONĀLĀ IDENTITĀTE. Latvijas sociālā atmiņa un identitāte. MANUSKRIPTI. 1. laidiens. 4.–5. lpp. https://eszf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/sppi/mediji/Latvijas_soc_atmina-Manuskripti-1.pdf (20.03.2025.)

Zilgalvis, J. (1998) *Daugavas muižas. 18. gs. – 20. gs. sākums*. Rīga: Apgāds Izglītība, 144 lpp.